

ארגון הלמידה החדש בהוראת הלשון העברית בחטיבות העליונות

שנה"ל תשע"ה – מסמך מעודכן

ב באלול תשע"ד

28.8.14

מפמ"ר לשון עברית

תומר בוזמן

תוכן

1. ארגון הלמידה בבתי הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים..... 4
- פריסת נושאי הלימוד..... 6
2. ארגון הלמידה לעולים חדשים..... 8
3. ארגון הלמידה - מסלול טכנאים הנדסאים ותלמידי המפת"נים..... 10
4. נספחים..... 12
- נספח 1 – אפשרות א..... 12
- נספח 2 – אפשרות ב..... 14
- נספח 3 – אפשרות ג..... 17
- נספח 4 – אפשרות ד..... 20
- נספח 5 – משקלי השמות ומשמעויותיהם, ללומדים בתכנית עו"ח..... 22
5. ארגון הלמידה תשע"ה - שאלות ותשובות..... 23

ב' באלול תשע"ד

28 באוגוסט 2014

לכבוד

מנהלים, רכזים ומורים לעברית: הבנה, הבעה ולשון

שלום רב,

הנדון: היערכות לקראת הוראת הלשון העברית בשנה"ל תשע"ה – מסמך מעודכן

התכנית הלאומית ללמידה משמעותית נועדה לקדם למידה מעמיקה, לעודד למידה פעילה וחויינית, חשיבה, חקר ולמידת עמיתים ולהכשיר את התלמידים להתמודדות עם אתגרי המאה ה-21. בשנים האחרונות התחוללו תמורות טכנולוגיות, תרבותיות וחברתיות מאתגרות, המחייבות היערכות מחודשת של מסגרות ההוראה, פיתוח של חשיבה מסדר גבוה, הקניה של מיומנויות המאה ה-21, ובתוכן טיפוח האוריינות הדיגיטלית. התמורות הללו משפיעות גם על הוראתן של השפות השונות, וכמובן על הוראת העברית. אי לכך נולד הצורך לערוך שינויים בתכנים, בדגשים, בארגון החומר ובעיקר בדרכי ההוראה וההערכה.¹

אחד השינויים הבולטים הוא צמצום מספר הבחינות, במקום שתי בחינות תתקיים **בחינה חיצונית אחת** בכיתה י"א או בכיתה י"ב וקיומה של הערכה בית-ספרית פנימית על חלק מהחומר הנלמד.

מהלך זה ייצור רצף לימודי שיאפשר לקיים תהליכי הוראה מתמשכים כדי להעמיק ולשפר את חוייית הלמידה. משמעות הדבר היא תכנון מחודש של ארגון הלמידה בלשון עברית.

במסמך זה מוצגים עקרונות התכנית ונספחים המפרטים את פרקיה. הוא כולל הנחיות למסגרות שלהלן:

- בתי ספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים
- עולים חדשים
- מסלול טכנאים והנדסאים ותלמידי המפת"נים

בסוף המסמך מופיעות תשובות לשאלות נפוצות ששאלו מורים.

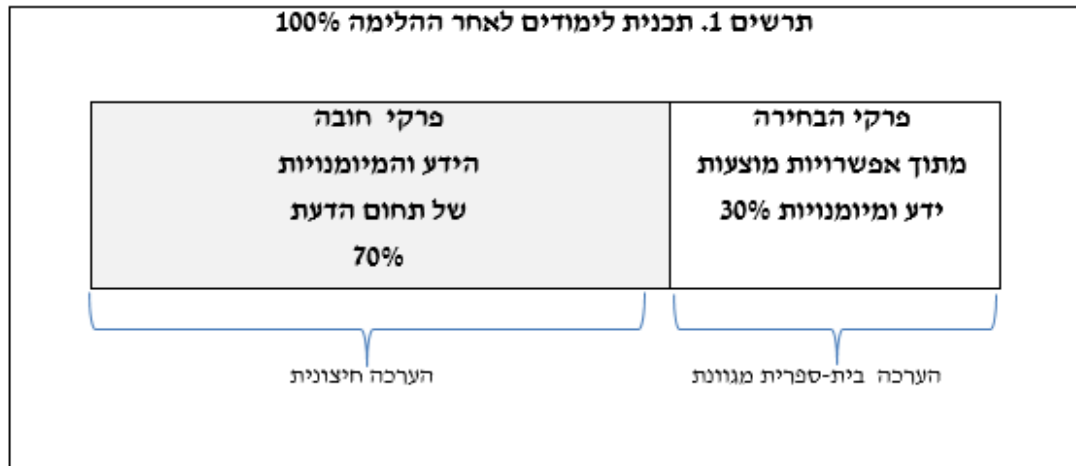
המדריכות הארציות והמחוזיות יעמדו לרשות הצוותים המקצועיים בכל שאלה ובקשה להבהרה. ותכלו גם לשלוח שאלות לאתר מפמ"ר ולקבוצת הפייסבוק "מורים לעברית משוחחים".

יישומו של מסמך זה ייבחן במשך שנה"ל תשע"ה. לקראת שנה"ל תשע"ו יפורסם מסמך מעודכן לאור הלקחים והתובנות שיופקו במהלך השנה.

¹ ראו חוזר מנכ"ל עד/7(ד) אדר ב' התשע"ד - מרס 2014

1. ארגון הלמידה בבתי הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים²

בשנת תשע"ד פורסמה תכנית הלימה בלשון עברית שהגדירה מחדש את היקף החומר הנלמד בהלימה לשעות הלימוד בתחום. בעקבות ארגון הלמידה החדש יכול כל מקצוע שיש בו בחינה חיצונית הערכה בית-ספרית והערכה חיצונית כמפורט בתרשים 1.



בשנת תשע"ה ישתנה ארגון הלמידה בלשון עברית כמפורט בתרשים 2 שלהלן. ארגון הלמידה מושתת על תכנית ההלימה משנת תשע"ד בשינויים קלים שנבעו מהחלטות ועדת המקצוע בעקבות תובנות מבחינות הבגרות בשנים האחרונות.

תרשים 2. מבנה הלמידה של המקצוע לשון עברית באשכול העברית

המרכיב	פרקי בחירה	פרקי חובה
מספר שעות שבועיות	3 ש"ש	3 ש"ש לפחות
תכנית הלימודים	בחירה מתוך ארבע אפשרויות שמציע מפמ"ר המקצוע	מוגדרת מראש ומושפעת מכל אחת מהאפשרויות שנבחרו
דרך ההערכה	הערכה בית-ספרית מגוונת ציון פנימי	הערכה חיצונית ציון חיצוני
הרכב הציון בכל חלק	100% ציון פנימי בית-ספרי	70% ציון בחינה+30% ציון בית-ספרי (ציון שנתי)
הרכב הציון הסופי	30%	70%

² תכנית הבחינה האקסטרנית תישלח בנפרד.

הערות כלליות

- צביון ההוראה במסגרת אפשרויות הבחירה ישתנה, וההערכה תהיה פנימית. בתי הספר יוכלו לבחור³ מתוך ארבע האפשרויות המופיעות בפריסת נושאי הלימוד **בעמוד 6**.
 - **כדי ליצור רצף בלמידה תותנה הבחינה החיצונית בהשלמת 30%, כלומר שאותם 30% יילמדו לפני שיילמדו 70% לבחינה החיצונית.**
 - כל אחת מן האפשרויות המוצגות בתרשים כוללת **ציר לשוני וציר טקסטואלי**. בחלק מן האפשרויות מוקד העמקה וההרחבה הוא הציר הטקסטואלי ובחלקן - הציר הלשוני. **אין הכוונה לעשות הפרדה בשיעורים בין נושאי הלשון לנושאי הטקסטואליים**, ההפרדה המופיעה בהמשך נועדה להצביע על הזמן היחסי שיש להקדיש לחלק הלשוני ולחלק הטקסטואלי.
 - **אין לפצל את השעות בין המורים**. החלוקה לפי תחומים (ציר לשוני וציר טקסטואלי) היא לצורך פירוט נושאי הלימוד.
 - הבחירה בכל אחת מן האפשרויות משפיעה על אופייה של הבחינה החיצונית.
 - כדי לאפשר חוויית למידה משמעותית בכל אחת מהאפשרויות המופיעות בעמוד 4 ישנם נושאים שהופחתו כליל או צומצמו במידה ניכרת. כך, למשל, באפשרות א יתמקד התלמיד בכתיבה ובתחביר, ושני פרקים גדולים של מערכת השם ומערכת הפועל לא יילמדו בשלב זה אלא לקראת הבחינה החיצונית. באפשרות ב יורחב העיסוק במערכת הצורות לצד צמצום בהבנה והבעה. מי שיבחר באפשרות זו לא יבחן בפרק מערכת הצורות בשאלון החיצוני. באופן זה אפשר יהיה להתמקד בהבנה ובהבעה בבחינה החיצונית. ההתמקדות בנושאים כאלה ואחרים נועדה לאפשר למורים הן בפרק החובה הן בפרק הבחירה **לתכנן את ההוראה בצורה מושכלת, לבחור מה מתאים לנטיית לבם ולאופי הכיתה ולאפשר להם גמישות דיזקטית ויצירתיות בהוראה.**
- **היקף ההוראה של 30% מותאם ל-3 ש"ש** כדי לאפשר את יישום עקרונותיה של הלמידה המשמעותית. יתרה מזאת, לכל תלמיד יהיה **תלקיט** שבו יהיה ביטוי לכל ההדגשים המופיעים באפשרות שבית הספר בחר. **התלקיט יכול פעילויות הוראה מגוונות**, כגון: חקר של נושא והצגתו במליאה; ניתוח לשוני (למשל מבחינת תחבירית) של טקסטים שתלמידים כותבים; הכנת משחקים הקשורים לנושאי הלימוד, ועוד (פירוט של אירועי הערכה ישלח בהמשך).
 - **הקצאה של פחות מ-3 ש"ש לכיתה תפגע ביכולת ליצור הוראה משמעותית ולא תאפשר תלקיט של תוצרים איכותיים.**
- **הדיווח על הציון הבית-ספרי יהיה מבוסס על אירועי הערכה מגוונים שיתועדו בתיק העבודות של כל תלמיד.**
 - הפיקוח על הוראת העברית יפרסם יחידות הוראה המיועדות לכיתות י.

³ בתי ספר יוכלו לבחור אפשרויות שונות בעבור כיתות שונות.

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף שפות
 הפיקוח על הוראת הלשון העברית

פריסת נושאי הלימוד

70% - בחינה חיצונית במסגרת 3 ש"ש לפחות הערכה חיצונית	30% - פרקי בחירה במסגרת 3 ש"ש לפחות הערכה פנימית בית-ספרית		
פרקי הבחינה" בכיתה י"א או י"ב	ציר לשוני	ציר טקסטואלי הבנה והבעה	
<p><u>הבנת והבעה</u></p> <p>שאלות בממדי ההבנה השונים</p> <p>סיכום ממזג</p> <p><u>מערכת הצורות ברמה מעמיקה</u></p> <p><u>שם המספר ומילות היחס</u></p> <p style="text-align: right;">בלי תחביר</p>	<p>10% (1 ש"ש)</p> <p><u>תחביר</u></p> <p>נושאים מרכזיים בתורת התחביר בדגש על תחביר פונקציונלי בשירות הכתיבה</p> <p>מערכת הצורות לא תילמד בשלב זה.</p>	<p>20% (2 ש"ש)</p> <p><u>הבנה והבעה</u></p> <p>קריאת טקסטים מסוגות שונות ובהיקפים שונים וניתוחם</p> <p>כתיבה בסוגות שונות תוך הדגשת הטיעון בזיקה לכמה מקורות מידע</p> <p>התמקדות במהלכי כתיבה קצרי טווח ולפחות <u>שני</u> מהלכים ארוכי טווח⁵</p> <p>יישלחו דוגמאות ליחידות הוראה.</p>	<p>אפשרות א <u>(נספח 1)</u></p>
<p><u>הבנה והבעה</u></p> <p>שאלות בממדי ההבנה השונים</p> <p>סיכום ממזג</p> <p><u>תחביר ברמה מעמיקה</u></p> <p><u>שם המספר ומילות היחס</u></p> <p style="text-align: right;">בלי מערכת הצורות</p>	<p>20% (2 ש"ש)</p> <p><u>תחביר</u></p> <p>ברמת בסיס כמפורט בנספח 2.</p> <p><u>יסודות תורת ההגה בשירות התקינות</u></p> <p>שוואים ודגשים</p> <p><u>מערכת הצורות</u></p> <p>מערכת הפועל ומערכת השם</p> <p><u>שם מספר ומילות יחס</u></p>	<p>10% (1 ש"ש)</p> <p><u>הבנה והבעה</u></p> <p>קריאת טקסטים מסוגות שונות ובהיקפים שונים וניתוחם</p> <p>כתיבת טיעון בזיקה לכמה מקורות מידע</p> <p>התמקדות במהלכי כתיבה קצרי טווח וכתבה טיעון ארוכת טווח <u>אחת</u></p>	<p>אפשרות ב <u>(נספח 2)</u></p>

⁴ פירוט נושאי המבחן החיצוני יישלח בשנה"ל תשע"ה.

⁵ כתיבה ארוכת טווח מחייבת **תהליך מעמיק וממושך** הכולל משוב ובקרה בדרכים מגוונות: בקרה עצמית, משוב עמיתים, הערכת מורה, דיאלוגים עם מספר טקסטים ועוד. כתיבה קצרת טווח תתמקד במספר מצומצם של שיעורים.

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף שפות
 הפיקוח על הוראת הלשון העברית

70% - בחינה חיצונית במסגרת 3 ש"ש לפחות הערכה חיצונית	30% - פרקי בחירה במסגרת 3 ש"ש לפחות הערכה פנימית בית-ספרית		
פרקי הבחינה" בכיתה י"א או י"ב	ציר לשוני	ציר טקסטואלי הבנה והבעה	
<u>הבנה והבעה</u> שאלות בממדי ההבנה השונים סיכום ממוזג תחביר ברמה מעמיקה (למורה שבחר להתמקד במערכת הצורות בכיתה י')	10% (1 ש"ש) <u>יסודות תורת ההגה בשירות התקינות</u> שוואים ודגשים <u>מערכת הצורות</u> מערכת הפועל ומערכת השם או <u>תחביר</u>	20% (2 ש"ש) <u>עבודת חקר בנושא</u> לשוני תוך מיקוד בתהליך הכתיבה ובמיומנויות של חקר, (כגון: מבוא, ניסוח שאלת חקר, סיכום ומיזוג מידע, דרכי אזכורים של מקורות מידע).	אפשרות ג⁶ (נספח 3)
או מערכת הצורות ברמה מעמיקה שם המספר ומילות היחס (למורה שבחר להתמקד בתחביר בכיתה י')			

50% בכיתה י"א או י"ב	20% בכיתה י"א	30% בכיתה י		
50% (2 ש"ש) תחביר ברמה מעמיקה	20% (2 ש"ש) <u>מיזם הכתיבה</u> ההצטרפות לתכנית מותנית באישורה של מנהלת המיזם.	20% (2 ש"ש) <u>תחביר כמפורט</u> בנספח 4. <u>מערכת הצורות</u> : מערכת הפועל ומערכת השם <u>יסודות תורת ההגה</u> (בשירות התקינות): שוואים ודגשים <u>שם המספר</u> <u>ומילות היחס</u>	10% (1 ש"ש) <u>הבנת הנקרא</u> סיכום ממוזג בזיקה לכמה מקורות מידע התמקדות במהלכי כתיבה קצרי טווח וכתובה ארוכת טווח <u>אחת</u>	אפשרות ד⁶ (נספח 4)
בלי מערכת הצורות בלי ההבנה וההבעה				

⁶ בית ספר המעוניין באפשרות זאת מתבקש לפנות למדריכה במחוז.

2. ארגון הלמידה לעולים חדשים

<p>70% בחינה חיצונית בכיתה י"ב 3 ש"ש לפחות</p>	<p>30% הערכה פנימית בית-ספרית בכיתות יי"א 3 ש"ש</p>	
<p>הבנת הנקרא, הבעה ולשון ברמה מעמיקה ומקיפה. מפרט התכנים לבחינה ישלח במהלך שנה"ל תשע"ה.</p>	<p>ציר לשוני</p>	<p>ציר טקסטואלי</p>
	<p>ברמת בסיס על פי הפירוט שמוצג בהמשך.</p>	<p>הבנת הנקרא: קריאה של טקסטים בהיקף מצומצם הבעה: כתיבה בזיקה לטקסט אחד או יותר</p>

השלבים יהיו הדרגתיים ויילמדו בתהליך ספירלי הנדרש לרכישת שפה ולהטמעתה. עם זאת, נושאים שיילמדו בשלב הראשון, יוערכו בהערכה פנימית מגוונת, ולא תידרש הערכה נוספת שלהם בבחינה החיצונית **במידת האפשר**. לא צירפנו המלצה לחלוקת השעות בשל אופייה הייחודי של הנחלת השפה - כל ענפי הלשון נלמדים ברזמנית ואוכלוסיית הלומדים שונה מבית ספר אחד למשנהו מבחינת משך השחייה בארץ ומבחינת השליטה בשפה. מומלץ לעסוק במגוון רחב מאוד של סוגי טקסטים בשפה הדבורה והכתובה. יש להדגיש את השליטה בדיבור לצורכי תקשורת. חשוב להעמיד במרכז את ההקשר התרבותי-חברתי.

פירוט התכנים להערכה פנימית בית-ספרית 30%

10%-20 הציר הטקסטואלי – הבנה והבעה (שעה או שעתיים בשבוע, על פי שיקולי בית הספר)

- התלמידים יקראו טקסטים מעובדים או מקוריים בהיקף כולל של 400-500 מילים. סוגי הטקסטים: שימושי (כגון מודעה, הוראות, טופס); תיאורי (כגון תיאור חוויה, הבעת רגשות (מכתב אישי); מידעי קצר מתחומי דעת שונים.
- הניתוח יכלול את ממדי ההבנה: איתור מידע, פרשנות והיסק, הערכה וביקורת.
- כתיבה בזיקה לטקסט (כגון תיאור; מכתב; הודעה או הזמנה; הבעת דעה בהיקף מצומצם; עיבוד של דיאלוג לטקסט שימושי קצר או לטקסט מידע).

10%-20 הציר הלשוני (שעה או שעתיים בשבוע, על פי שיקולי בית הספר)

מערכת הצורות

- בפועל ובשם יילמד נושא השורש כמכנה משותף (כגון ב'משפחות מילים'). כמו כן תילמד יכולת המרה מפועל לשם ולהפך (לרבות שם פעולה).

הפועל

- נטייה והמרה בלבד של פעלים מגזרת השלמים בכל הבניינים כולל שם הפועל, המרה מפועל לפועל, פעיל וסביל. אין צורך לעסוק בניתוח פעלים.
- שמות פעולה שכיחים של הבניינים (כתב – כתיבה) ושמות פעולה השקולים בבניינים אחרים (רקד – ריקוד).

השם

- הריבוי בשם: ריבוי זכר אים, אות (ילד – ילדים; מקום – מקומות); ריבוי נקבה אות, אים (ילדה – ילדות; דרך – דרכים).

- סיומות נטייה של שם שאינו משתנה בנטייה ביחיד וברבים (שיר – שירי; שירים – שירי)
- תצורת שורש ומשקל; משמעויות שכיחות של משקלים. (ראה נספח 5)
- מילות יחס
- מילות יחס מוצרכות יילמדו בצמידות לפועל (כגון להשתמש ב) או בצמידות לשם תואר (כגון אחראי ל).
- נטייה על דרך הרבים של מילות היחס: אל, בלעדי, אחרי, פני, מאחורי, מעל, מתחת, על, עלידי

שם המספר

- הבחנה בין זכר לנקבה במספר מונה
- שימוש תקין במספר סתמי

תחביר

- הידע התחבירי בשלב זה יוקנה בגישה פונקציונלית באמצעות המרות ושימוש תקין במבנים. אין צורך ללמד ניתוח תחבירי פורמלי של חלקי המשפט (כגון זיהוי נושא ונשוא).
- התאמה במין ובמספר של הפועל לנושא (כגון התלמיד קרא); של נושא שם תואר לנושא (כגון התלמיד גבוה) ושל שם תואר לשם במין, במספר וביידוע (כגון ילדה יפה, הילדה היפה, ילדות יפות).
 - יידוע – באמצעות ה"א היידוע, באמצעות שם פרטי ובאמצעות כינויי שייכות. השימוש במילית 'את' לציון מושא מיודע.
 - הבנה ושימוש נכון במשפטים הכוללים מילות קישור המציינות את היחסים האלה: זמן, סיבה ותוצאה, הוספה, ניגוד, ויתור, תכלית.
 - המרות מדיבור ישיר לדיבור עקיף ולהפך; מסביל לפעיל ולהפך; ממשפט שמני בהווה למשפט שמני בעבר ובעתיד (כגון רותי תלמידה; רותי הייתה / תהיה תלמידה); משפט יש' ישי' און' בשלושת הזמנים (יש/אין שיעור, [לא] היה/היה שיעור).
 - המרה בין צורת החיווי למבנה של משפט שאלה וההפך.

הדגשים בהוראה

- פעילויות ההוראה בהבעה בכתב יילמדו ויוערכו באמצעות תיק עבודות, **תלקיט**.
- חשוב לשלב טקסטים מגוונים מתחומי **דעת שונים**, תוך הבלטה של **היבטים ערכיים**, כדי לאפשר דיון מעמיק בקריאה, בכתיבה ובשיח הדבור.
- חשוב לעודד **למידת עמיתים**, בעיקר בתהליכי כתיבה: כל עמית בקבוצה קורא, מגיב, חוקר ומסיק מסקנות.
- חשוב לשלב **מחשב** בחוויית הלמידה בתהליך הכתיבה (לצורכי שכתוב והערכה, חיפוש מקורות מידע) ובקריאה של טקסטים דיגיטליים.
- מומלץ להשתמש ביישומי טלפון (אפליקציות) כדוגמת Kahoot ו-Socrative ואמצעי טכנולוגיים נוספים לשירות הפדגוגיה ולהעצמת החוויה.
- **חלופות בהערכה**: למידה חווייתית, פעילה המעוררת סקרנות ועניין, כגון מתן הרצאה, הצגת תוצר מעשי והגנה עליו (הצגה בע"פ של עיקרי העבודה ומענה לשאלות שיוצגו לו), לימוד המבוסס על מיזמים, על משחקים, על מצגות, על חידונים ועוד.

3. ארגון הלמידה - מסלול טכנאים הנדסאים ותלמידי המפת"נים

תלמידים המתכוונים להמשיך את לימודיהם במסלול טכנאים והנדסאים, כמו תלמידי בתי ספר תעשייתיים, זקוקים ליחידה אחת לצורך לימודים במסלול זה. עד היום נבחנו תלמידים אלה בבחינת הבגרות בשאלון א. עמידה בבחינה זאת (בלא ציון מגן) זיכתה אותם באפשרות להתקבל ללימודים במסלול הנ"ל. על פי ארגון הלמידה החדש, תלמידי מסלול זה ילמדו את התכנית המפורטת להלן⁷. בית ספר אשר מבקש להגיש את תלמידיו גם לבחינת הבגרות בסוף כיתה י"א או י"ב, רשאי לבחור בכל אחת מבין ארבע האפשרויות המוצעות בעמוד 6, אך חשוב להבהיר שרק התכנית המפורטת להלן מקנה זכאות להיכלל במסלול טכנאים-הנדסאים.

האמור לעיל והפירוט להלן נכון גם לתלמידים הלומדים במסגרת המפת"נים.

שכבת גיל: כיתות י"א-י"ב

היקף שעות: 3 ש"ש - שעתיים לשון; שעה אחת הבנת הנקרא והבעה

ציר טקסטואלי - הבנת הנקרא והבעה בכתב (שעה שבועית אחת כ-30 שעות)

התמקדות במהלכי כתיבה קצרי טווח וכתובת טיעון ארוכת טווח אחת המבוססת על שני טקסטים לפחות

היקף הכתיבה: כ-500 מילים

- התלמידים ילמדו על אודות הסוגה מטקסטים שהם יקראו ויפיקו.
- הטקסטים שהתלמידים יקראו יהיו טקסטים בהיקפים שונים, רציפים ובלתי רציפים מסוגות שונות. מומלץ שהתלמידים יקראו לפחות עשרה טקסטים בהיקף של כ-400-800 מילים לכל טקסט. ניתוח הטקסט יכלול טיפול באוצר המילים ממדי הבנה: איתור מידע, פרשנות והיסק, הערכה וביקורת.

ציר לשוני - לשון בהקשר (שעתיים שבועיות כ-60 שעות)

תחביר (30 שעות)

הוראת הנושאים הלשוניים תהיה בהקשר במידת האפשר תוך עמידה על היבטים פרגמטיים ופונקציונליים.

- זיהוי חלקי המשפט הפועלי: נושא; נשוא תקינות: התאם (על בסיס הנלמד בכיתה ט)
- נושא שמני: בשלב הזה של ההוראה יש ללמד את הנשוא השמני מסוג שם עצם ושם תואר בלבד.
- אוגד מסוג כינוי גוף בלבד
- משלימי הפועל (בלא הבחנה ביניהם), משלים שם (לוואי) (על בסיס הנלמד בכיתה ט)
- הבחנה בין סוגי המשפטים: פשוט (פועלי ושמני), מורכב ואיחוי
- תקינות מבחינת: פיסוק; נקודה, סימן שאלה, מירכאות, נקודתיים
- קשרים לוגיים: זיהוי והמרה - יצירת משפטים תוך שמירה על המשמעות הלוגית (אין הכוונה לדרישה מפורשת להמרה ממבנה תחבירי אחד למבנה תחבירי אחר, כדוגמת "המר את המשפט ממשפט פשוט למורכב").
- דרכי מסירה: דיבור ישיר ודיבור עקיף (על בסיס הנלמד בכיתה ט); הסגר

⁷ בכפוף לאישור סופי של האגף לחינוך על יסודי ואגף הבחינות

מערכת הצורות (30 שעות)

- זיהוי צורן השורש בפעלים ובשמות
- הבנת המשמעות, ניתוח ונטייה של פעלים לפי שורש, בניין, זמן וגוף מן הגזרות האלה:
- פעלים מגזרת השלמים, כולל שורשים מרובעים, גזרת חסרי פ"נ וחסרי פי"צ
- שורשים גזורי שם ושורשים תנייניים
- ניתוח תצורה של שמות: צורן השורש וצורן המשקל, בסיס+צורן סופי ומשמעויותיהם של הצורנים הסופיים, הלחם בסיסים; משמעויות המשקלים והסופיות
- שאילה מלעז
- משמעויות של משקלים בסיסיים
- השורשים יהיו מן הגזרות האלה: מגזרת השלמים, כולל שורשים מרובעים גזרת חסרי פ"נ וחסרי פי"צ
- שם המספר – שימוש תקין כולל אותיות השימוש
- נטיית מילות היחס: נטייה ושימוש תקינים
- תקינות בפועל ובשם
- הבחנה בין צורן גזירה לצורן נטייה

שימו לב, השלמה לצורך זכאות לתעודת בגרות במסלול זה תהיה באמצעות היבחנות בבחינה החיצונית בלשון עברית, על פי המפרט שיופיע באפשרות ב לנבחנים הרגילים.

בחינה זו תכלול את הנושאים הבאים:

הבנת הנקרא והבעה בכתב- שאלות בממדי הבנה שונים; סיכום ממזג

תחביר – ניתוח והמרות ברמה מעמיקה

שם המספר ומילות היחס

מערת הצורות - לא נכללת במבחן החיצוני.

שימו לב, השלמה לצורך זכאות לתעודת בגרות במסלול זה תהיה באמצעות היבחנות בבחינה החיצונית בלשון עברית. מי שילמד באפשרות זאת וירצה להשלים היבחנות בבחינה חיצונית, לא ייבחן בפרק מערכת הצורות בשאלון החיצוני.

נספח 1 – אפשרות א

70% 3 ש"ש לפחות הערכה חיצונית	30% 3 ש"ש הערכה פנימית בית-ספרית	
<p><u>הבנת והבעה</u></p> <p>שאלות בממדי ההבנה השונים סיכום ממוג</p> <p><u>מערכת הצורות ברמה מעמיקה</u> <u>שם המספר ומילות היחס</u></p> <p>בלי תחביר</p>	<p>10% (1 ש"ש)</p> <p><u>תחביר</u></p> <p>נושאים מרכזיים בתורת התחביר בדגש על תחביר פונקציונלי בשירות הכתיבה</p> <p>מערכת הצורות לא תילמד בשלב זה.</p>	<p>20% (2 ש"ש)</p> <p><u>הבנה והבעה</u></p> <p>קריאת טקסטים מסוגות שונות ובהיקפים שונים וניתוחם כתיבה בסוגות שונות תוך הדגשת הטיעון בזיקה לכמה מקורות מידע</p> <p>התמקדות במהלכי כתיבה קצרי טווח ולפחות <u>שני</u> מהלכים ארוכי טווח⁸</p> <p>יישלחו דוגמאות ליחידות הוראה.</p>

פירוט התכנים להערכה פנימית בית-ספרית 30%

ציר טקסטואלי - הבנת הנקרא והבעה בכתב (שעתיים שבועיות כ-60 שעות)

הלמידה תתמקד במהלכי כתיבה קצרי טווח וארוכי טווח. התלמידים יידרשו לכתוב טקסט טיעון המבוסס על שני טקסטים לפחות בהיקף של כ-500 מילים.

- התלמידים ילמדו על אודות הסוגה מטקסטים שהם יקראו ושהם יפיקו.
 - הטקסטים שהתלמידים יקראו יהיו טקסטים בהיקפים שונים רציפים ובלתי רציפים מסוגות שונות. התלמידים יקראו לפחות עשרה טקסטים בהיקף של 400-800 מילים בכל טקסט.
- ניתוח הטקסט יהיה על פי ממדי ההבנה השונים: איתור מידע, פרשנות והיסק, הערכה וביקורת וכן טיפול באוצר מילים.

⁸ כתיבה ארוכת טווח מחייבת תהליך מעמיק וממושך הכולל משוב ובקרה בדרכים מגוונות: בקרה עצמית, משוב עמיתים, הערכת מורה, דיאלוגים עם מספר טקסטים ועוד. כתיבה קצרת טווח תתמקד במספר מצומצם של שיעורים.

ציר לשוני - לשון בהקשר (שעה שבועית אחת כ־30 שעות)

תחביר

הוראת הנושאים הלשוניים תהיה בהקשר במידת האפשר תוך עמידה על היבטים פרגמטיים ופונקציונליים. אף שהנושאים המפורטים להלן מוצגים על פי נושאי לימוד תחביריים, אפשר ללמד על פי יחידות לימוד פרגמטיות, לדוגמה יחידת לימוד העוסקת במונחים **בטקסט** תכלול את הנושאים האלה: משפטים בעלי נושא מודלי, נושא מורחב או פסוקית נושא. דוגמה נוספת - יחידת לימוד העוסקת ב**דרכי מסירה** תכלול את הוראת הנושאים האלה: דיבור ישיר, דיבור עקיף, הסגר, פסוקית נושא, פסוקית מושא.

- חלקי המשפט: נושא, נושא סתמי, נושא פועלי/שמני/מורחב/ מודלי, אוגד, לוואי, תמורה, מושא, תיאור, הסגר (מצוין גם בהמשך)
- משפטי יש' ו'איך'
- סוגי המשפטים: פשוט (פועלי ושמני), מורכב ואיחוי, לרבות משפטים בעלי מבנה מיוחד: בעל חלקים כוללים, ייחוד, סתמי
- סדר מילים במשפט, כגון המילים גם, רק, אפילו, דווקא; חריגה ממבנה המשפט המקובל
- תפקידיהן התחביריים של פסוקיות במשפט המורכב: פסוקית נושא, פסוקית לוואי, פסוקית מושא, פסוקית תיאור (בניתוח התחבירי אין צורך לציין את סוג התיאור, אולם בהמרות יש ללמד גם סוגים של פסוקיות תיאור)
- תקינות מבחינת פיסוק: פסיק, נקודה, סימן שאלה, מירכאות, נקודתיים
- תקינות תחבירית: זיהוי מבנים תחביריים משובשים ותיקונם (התאם, יידוע, מילות קישור, מילות שעבוד, מילות יחס, מילות יחס מוצרכות)
- קשרים לוגיים: זיהוי והמרה- יצירת משפטים תוך שמירה על המשמעות הלוגית
- דרכי מסירת הדיבור: דיבור ישיר ודיבור עקיף (על בסיס הנלמד בכיתה ט); הסגר
- המרות בין מבנים תחביריים ועמידה על הבדלי התפקוד ביניהם

הדגשים בהוראה

- פעילויות ההוראה בהבעה בכתב יילמדו ויוערכו באמצעות תיק עבודות, **תלקיט**.
- חשוב לשלב טקסטים מגוונים מתחומי **זעת שונים**, תוך הבלטה של **היבטים ערכיים**, כדי לאפשר דיון מעמיק בקריאה, בכתיבה ובשיח הדבור.
- חשוב לעודד **למידת עמיתים**, בעיקר בתהליכי כתיבה: כל עמית בקבוצה קורא, מגיב, חוקר ומסיק מסקנות.
- חשוב לשלב **מחשב** בחוויית הלמידה בתהליך הכתיבה (לצורכי שכתוב והערכה, חיפוש מקורות מידע) ובקריאה של טקסטים דיגיטליים.
- מומלץ להשתמש ביישומי טלפון (אפיליקציות) כדוגמת Kahoot ו־Socrative ואמצעי טכנולוגיים נוספים לשירות הפדגוגיה ולהעצמת החוויה.
- **חלופות בהערכה**: למידה חווייתית, פעילה המעוררת סקרנות ועניין, כגון מתן הרצאה, הצגת תוצר מעשי והגנה עליו (הצגה בעיף של עיקרי העבודה ומענה לשאלות שיוצגו לו), לימוד המבוסס על מיזמים, על משחקים, על מצגות, על חידונים ועוד.

[חזרה לטבלת האפשרויות](#)

נספח 2 – אפשרות ב		
70% 3 ש"ש לפחות הערכה חיצונית	30% 3 ש"ש הערכה פנימית בית-ספרית	
<p><u>הבנה והבעה</u></p> <p>שאלות בממדי ההבנה השונים</p> <p>סיכום ממוזג</p> <p><u>תחביר ברמה מעמיקה</u></p> <p><u>שם המספר ומילות היחס</u></p> <p>בלי מערכת הצורות</p>	20% (2 ש"ש)	10% (1 ש"ש)
	<p><u>תחביר</u></p> <p>ברמת בסיס (חזרה על כיתה ט)</p> <p><u>יסודות תורת ההגה בשירות התקינות</u></p> <p>שוואים ודגשים</p> <p><u>מערכת הצורות</u></p> <p>מערכת הפועל ומערכת השם</p> <p><u>שם מספר ומילות יחס</u></p>	<p><u>הבנה והבעה</u></p> <p>קריאת טקסטים מסוגות שונות ובהיקפים שונים וניתוחם</p> <p>כתיבת טיעון בזיקה לכמה מקורות מידע</p> <p>התמקדות במהלכי כתיבה קצרי טווח וכתובה טיעון ארוכת טווח <u>אחת</u>⁹</p>

פירוט התכנים להערכה הבית-ספרית 30%

ציר טקסטואלי - הבנת הנקרא והבעה בכתב (שעה שבועית אחת כ-30 שעות)

התמקדות במהלכי כתיבה קצרי טווח וכתובת טיעון ארוכת טווח אחת המבוססת על שני טקסטים לפחות

היקף הכתיבה: כ-500 מילים

- התלמידים ילמדו על אודות הסוגה מטקסטים שהם יקראו ושהם יפיקו.
 - הטקסטים שהתלמידים יקראו יהיו טקסטים בהיקפים שונים רציפים ובלתי רציפים מסוגות שונות. התלמידים יקראו לפחות עשרה טקסטים בהיקף של 400-800 מילים בכל טקסט.
- ניתוח הטקסט יהיה על פי ממדי ההבנה השונים: איתור מידע, פרשנות והיסק, הערכה וביקורת וכן טיפול באוצר מילים.

⁹ כתיבה ארוכת טווח מחייבת **תהליך מעמיק וממושך** הכולל משוב ובקרה בדרכים מגוונות: בקרה עצמית, משוב עמיתים, הערכת מורה, דיאלוגים עם מספר טקסטים ועוד. כתיבה קצרת טווח תתמקד במספר מצומצם של שיעורים.

ציר לשוני - לשון בהקשר (שעתיים שבועיות כ־60 שעות)

תחביר

הוראת הנושאים הלשוניים תהיה בהקשר במידת האפשר תוך עמידה על היבטים פרגמטיים ופונקציונליים.

- זיהוי חלקי המשפט הפועלי: נושא ונשוא; תקינות בהתאם (על בסיס הנלמד בכיתה ט)
- נושא שמני: בשלב הזה של ההוראה יש ללמד את הנשוא השמני מסוג שם עצם ושם תואר בלבד.
- אוגד מסוג כינוי גוף בלבד
- משלימי הפועל (בלא הבחנה ביניהם), משלים שם (לוואי), על בסיס הנלמד בכיתה ט
- הבחנה בין סוגי המשפטים: פשוט (פועלי ושמני), מורכב ואיחוי
- תקינות מבחינת הפיסוק: פסיק, נקודה, סימן שאלה, מירכאות, נקודתיים
- קשרים לוגיים: זיהוי והמרה – יצירת משפטים תוך שמירה על המשמעות הלוגית (אין הכוונה לדרישה מפורשת להמרה ממבנה תחבירי אחד למבנה תחבירי אחר, כדוגמת "המר את המשפט ממשפט פשוט למורכב").
- דרכי מסירה: דיבור ישיר ודיבור עקיף (על בסיס הנלמד בכיתה ט), הסגר

מערכת הצורות

- זיהוי צורן השורש בפעלים ובשמות
- הבנת המשמעות, ניתוח ונטייה של פעלים לפי שורש, בניין, זמן וגוף מן הגזרות האלה:
פעלים מגזרת השלמים, כולל שורשים מרובעים, גזרת חסרי פ"נ וחסרי פ"י, נחי פ"א, נחי פ"י, נחי ע"ו (ע"י), נחי ל"י, נחי ל"א
- שורשים גזרי שם כולל שורשים תנייניים
- ניתוח תצורה של שמות: צורן השורש וצורן המשקל, בסיס+צורן סופי, הלחם בסיסיים;
- שאילה מלעז
- משמעויות של משקלים בסיסיים
- משמעויות הצורנים הסופיים
- הבחנה בין צורן גזירה לצורן נטייה
- זיהוי השורש בשמות, השורשים יהיו מן הגזרות האלה: מגזרת השלמים, כולל שורשים מרובעים, גזרת חסרי פ"נ וחסרי פ"י, נחי פ"א, נחי פ"י, נחי ע"ו (ע"י), נחי ל"א, נחי ל"י
- יסודות תורת ההגה בשירות התקינות: שוואים ודגשים
- תקינות בפועל ובשם
- שם המספר: שימוש תקין, כולל אותיות השימוש
- מילות היחס: נטייה ושימוש תקינים

מי שבחר באפשרות ב, לא יבחן בפרק מערכת הצורות בשאלון החיצוני.

הדגשים בהוראה

- פעילויות ההוראה בהבעה בכתב יילמדו ויוערכו באמצעות תיק עבודות, **תלקיט**.
- חשוב לשלב טקסטים מגוונים **מתחומי דעת שונים**, תוך הבלטה של **היבטים ערכיים**, כדי לאפשר דיון מעמיק בקריאה, בכתיבה ובשיח הדבור.
- חשוב לעודד **למידת עמיתים**, בעיקר בתהליכי כתיבה: כל עמית בקבוצה קורא, מגיב, חוקר ומסיק מסקנות.
- חשוב לשלב **מחשב** בחויית הלמידה בתהליך הכתיבה (לצורכי שכתוב והערכה, חיפוש מקורות מידע) ובקריאה של טקסטים דיגיטליים.
- מומלץ להשתמש ביישומי טלפון (אפיליקציות) כדוגמת Kahoot ו־Socrative ואמצעי טכנולוגיים נוספים לשירות הפדגוגיה ולהעצמת החוויה.
- **חלופות בהערכה**: למידה חווייתית, פעילה המעוררת סקרנות ועניין, כגון מתן הרצאה, הצגת תוצר מעשי והגנה עליו (הצגה בע"פ של עיקרי העבודה ומענה לשאלות שיוצגו לו), לימוד המבוסס על מיזמים, על משחקים, על מצגות, על חידונים ועוד.

[חזרה לטבלת האפשרויות](#)

אפשרות זו תתמקד בלמידה המבוססת על **חקר**. הידע המטה-לשוני ישמש בסיס לחקר. המורה יוכל לבחור בהוראת תחביר או בהוראת מערכת הצורות בהתאם לאופי עבודות החקר. בחירה זאת תשפיע על פרקי החובה בבחינה החיצונית, כלומר מורה שלימד תחביר בכיתה י, בבחינה החיצונית ייבחנו תלמידיו במערכת הצורות. מערכת זו מאפשרת לחקור נושאים מגוונים. אפשרות זאת דורשת הקניית מיומנויות של כתיבת עבודות חקר כמפורט בטבלה. הנושאים לחקר יידונו בין בית הספר לבין המדריכה המרכזת, ויידרש בעבורם אישור מיוחד מהמפמ"ר.

70% 3 ש"ש הערכה חיצונית	30% 3 ש"ש הערכה פנימית בית-ספרית	
הבנה והבעה – שאלות בממדי הבנה שונים וסיכום ממוזג תחביר ברמה מעמיקה בלי מערכת הצורות או מערכת הצורות ברמה מעמיקה בלי פרק התחביר	10% (1 ש"ש) <u>מערכת הצורות</u> : מערכת הפועל ומערכת השם <u>יסודות תורת ההגה</u> (בשירות התקינות): שוואים ודגשים <u>שם המספר ומילות היחס</u> או תחביר בדגש פונקציונלי	20% (2 ש"ש) <u>עבודת חקר</u> בנושא לשוני תוך מיקוד בתהליך הכתיבה ובמיומנויות של חקר: מבנה עבודת החקר קריאת מאמרים וניתוחם איסוף נתונים מיזוג מידע דרכי האזכור הביבליוגרפי עריכת ביבליוגרפיה

ציר טקסטואלי - הבנת הנקרא והבעה בכתב (שעתיים שבועיות כ-60 שעות)

- התלמידים יוכלו לבחור נושאי חקר מתחומי השפה השונים.
- התלמידים ילמדו על אודות החקר מטקסטים שהם יקראו ושהם יפיקו.
- הטקסטים שהתלמידים יקראו יהיו טקסטים בהיקפים שונים רציפים ובלתי רציפים, בעיקר טקסטים הקשורים לנושאים לשוניים.
- התלמידים ילמדו לקרוא **מאמרים מדעיים** ולנתחם.
- התלמידים ילמדו **למזג בין טקסטים** לצורכי סקירת הספרות.

ציר לשוני - לשון בהקשר (שעה שבועית כ־30 שעות)

מערכת הצורות כ־30 שעות

- זיהוי צורן השורש בפעלים ובשמות
הבנת המשמעות, ניתוח ונטייה של פעלים לפי שורש, בניין, זמן וגוף מן הגזרות האלה:
פעלים מגזרת השלמים, כולל שורשים מרובעים, גזרת חסרי פ"נ וחסרי פי"צ, נחי פ"א, נחי פי"ו, נחי ע"ו (ע"י), נחי ל"י/ה, נחי ל"א
 - שורשים גזורי שם כולל שורשים תנייניים
 - ניתוח תצורה של שמות: צורן השורש וצורן המשקל, בסיס+צורן סופי, הלחם בסיסים;
שאילה מלעז
 - משמעויות של משקלים בסיסיים
 - משמעויות הצורנים הסופיים
 - הבחנה בין צורן גזירה לצורן נטייה
 - זיהוי השורש בשמות, השורשים יהיו מן הגזרות האלה: מגזרת השלמים, כולל שורשים מרובעים, גזרת חסרי פ"נ וחסרי פי"צ, נחי פ"א, נחי פי"ו, נחי ע"ו (ע"י), נחי ל"א, נחי ל"י/ה
 - יסודות תורת ההגה **בשירות התקינות**: שוואים ודגשים
 - תקינות בפועל ובשם
 - שם המספר: שימוש תקין, כולל אותיות השימוש
 - מילות היחס: נטייה ושימוש תקינים
- מי שבחר ללמד באפשרות ג את פרק הצורות, תלמידיו לא ייבחנו בפרק הצורות בשאלון החיצוני.

או

תחביר (שעה שבועית כ־30 שעות)

- הוראת הנושאים הלשוניים תהיה בהקשר במידת האפשר תוך עמידה על היבטים פרגמטיים ופונקציונליים. אף שהנושאים המפורטים להלן מוצגים על פי נושאי לימוד תחביריים, אפשר ללמד על פי יחידות לימוד פרגמטיות, לדוגמה יחידת לימוד העוסקת **במודליות בטקסט** תכלול את הנושאים האלה: משפטים בעלי נושא מודלי, נושא מורחב או פסוקית נושא. דוגמה נוספת - יחידת לימוד העוסקת **בדרכי מסירה** תכלול את הוראת הנושאים האלה: דיבור ישיר, דיבור עקיף, הסגר, פסוקית נושא, פסוקית מושא.
- חלקי המשפט: נושא, נושא סתמי, נושא פועלי/שמני/מורחב/ מודלי, אוגד, לוואי, תמורה, מושא, תיאור
 - משפטי ישי' ויאין'
 - סוגי המשפטים: פשוט (פועלי ושמני), מורכב ואיחוי, לרבות משפטים בעלי מבנה מיוחד: בעל חלקים כוללים, ייחוד, סתמי
 - סדר מילים במשפט, כגון המילים גם, רק, אפילו, דווקא; חריגה ממבנה המשפט המקובל
 - תפקידיהן התחביריים של פסוקיות במשפט המורכב: פסוקית נושא, פסוקית לוואי, פסוקית מושא, פסוקית תיאור (בניתוח התחבירי אין צורך לציין את סוג התיאור, אולם בהמרות יש ללמד גם סוגים של פסוקיות תיאור)
 - תקינות מבחינת פיסוק: פסיק, נקודה, סימן שאלה, מירכאות, נקודתיים

- תקינות תחבירית: זיהוי מבנים תחביריים משובשים ותיקונם (התאם, יידוע, מילות קישור, מילות שעבוד, מילות יחס, מילות יחס מוצרכות)
- קשרים לוגיים: זיהוי והמרה- יצירת משפטים תוך שמירה על המשמעות הלוגית
- דרכי מסירת הדיבור: דיבור ישיר ודיבור עקיף (על בסיס הנלמד בכיתה ט); הסגר
- המרות בין מבנים תחביריים ועמידה על הבדלי התפקוד ביניהם

מי שבחר ללמד באפשרות ג את פרק התחביר, תלמידיו לא ייבחנו בפרק התחביר בשאלון החיצוני.

הדגשים בהוראה

- פעילויות ההוראה בהבעה בכתב יילמדו ויוערכו באמצעות תיק עבודות, **תלקיט**.
- חשוב לשלב טקסטים מגוונים מתחומי **דעת שונים**, תוך הבלטה של **היבטים ערכיים**, כדי לאפשר דיון מעמיק בקריאה, בכתיבה ובשיח הדבור.
- חשוב לעודד **למידת עמיתים**, בעיקר בתהליכי כתיבה: כל עמית בקבוצה קורא, מגיב, חוקר ומסיק מסקנות.
- חשוב לשלב **מחשב** בחוויית הלמידה בתהליך הכתיבה (לצורכי שכתוב והערכה, חיפוש מקורות מידע) ובקריאה של טקסטים דיגיטליים.
- מומלץ להשתמש ביישומי טלפון (אפליקציות) כדוגמת Kahoot ו-Socrative ואמצעי טכנולוגיים נוספים לשירות הפדגוגיה ולהעצמת החוויה.
- **חלופות בהערכה**: למידה חווייתית, פעילה המעוררת סקרנות ועניין, כגון מתן הרצאה, הצגת תוצר מעשי והגנה עליו (הצגה בע"פ של עיקרי העבודה ומענה לשאלות שיוצגו לו), לימוד המבוסס על מיזמים, על משחקים, על מצגות, על חידונים ועוד.

[חזרה לטבלת האפשרויות](#)

נספח 4 – אפשרות ד

אפשרות זו מיועדת לבתי ספר המעוניינים לגשת ל-50% של הערכה פנימית בית-ספרית חלופית:
 30% בכיתה י + 20% בכיתה י"א או י"ב במסגרת מיזם הכתיבה.
 היקף שעות: 3 ש"ש בכיתה י: שעתיים לשון ושעה אחת הבנה והבעה.

50% 2 ש"ש לפחות הערכה חיצונית בכיתה יא או יב	20% 2 ש"ש לפחות הערכה בית-ספרית בכיתה יא או יב	30% 3 ש"ש הערכה פנימית בית-ספרית בכיתה י	
50% (2 ש"ש) תחביר ברמה מעמיקה בלי מערכת הצורות בלי ההבנה וההבעה	20% (2 ש"ש) <u>מיזם הכתיבה</u> בכיתה יא או י"ב (ההצטרפות מותנית באישורה של מנהלת המיזם.)	20% (2 ש"ש) <u>תחביר</u> כמפורט להלן. <u>מערכת הצורות:</u> מערכת הפועל ומערכת השם <u>תורת ההגה</u> בשירות התקינות: שוואים ודגשים <u>שם המספר</u> <u>ומילות היחס</u>	10% (1 ש"ש) <u>הבנת הנקרא</u> סיכום ממזג בזיקה למספר מקורות מידע התמקדות במהלכי כתיבה קצרי טווח וכתיבה <u>אחת</u> ארוכת טווח

פירוט התכנים להערכה הבית-ספרית 30%

ציר טקסטואלי - הבנת הנקרא והבעה בכתב (שעה שבועית אחת כ-30 שעות)

התמקדות במהלכי כתיבה קצרי טווח ובמהלך כתיבה ארוך טווח אחד

כתיבת סיכום ממזג של שני טקסטים לפחות

- התלמידים ילמדו על אודות הסוגה מטקסטים שהם יקראו ושהם יפיקו.
- הטקסטים שהתלמידים יקראו יהיו טקסטים בהיקפים שונים רציפים ובלתי רציפים מסוגות שונות. מומלץ שהתלמידים יקראו לפחות עשרה טקסטים בהיקף של 400-800 מילים בכל טקסט. ניתוח הטקסט יכלול טיפול באוצר מילים, ממדי הבנה: איתור מידע, פרשנות והיסק, הערכה וביקורת.

ציר לשוני - לשון בהקשר (שעתיים שבועיות כ-60 שעות)

תחביר

הוראת הנושאים הלשוניים תהיה בהקשר במידת האפשר תוך עמידה על היבטים פרגמטיים ופונקציונליים. אף שהנושאים המפורטים להלן מוצגים על פי נושאי לימוד תחביריים, אפשר ללמד על פי יחידות לימוד פרגמטיות, לדוגמה יחידת לימוד העוסקת **במונוליות בטקסט** תכלול את הנושאים האלה: משפטים בעלי נושא מודלי, נושא מורחב או פסוקית נושא. דוגמה נוספת - יחידת לימוד העוסקת **בדרכי מסירה** תכלול את הוראת הנושאים האלה: דיבור ישיר, דיבור עקיף, הסגר, פסוקית נושא, פסוקית מושא.

- זיהוי חלקי המשפט הפועלי: נושא ונשוא; תקינות בהתאם (על בסיס הנלמד בכיתה ט)
- נושא שמני: בשלב הזה של ההוראה יש ללמד את הנשוא השמני מסוג שם עצם ושם תואר בלבד.

- אוגד מסוג כינוי גוף בלבד
- משלימי הפועל (בלא הבחנה ביניהם), משלים שם (לוואי), על בסיס הנלמד בכיתה ט
- הבחנה בין סוגי המשפטים: פשוט (פועלי ושמי), מורכב ואיחוי
- תקינות מבחינת הפיסוק: פסיק, נקודה, סימן שאלה, מירכאות, נקודתיים
- קשרים לוגיים: זיהוי והמרה – יצירת משפטים תוך שמירה על המשמעות הלוגית (אין הכוונה לדרישה מפורשת להמרה ממבנה תחבירי אחד למבנה תחבירי אחר, כדוגמת "המר את המשפט ממשפט פשוט למורכב").
- דרכי מסירה: דיבור ישיר ודיבור עקיף (על בסיס הנלמד בכיתה ט), הסגר

מערכת הצורות

- זיהוי צורן השורש בפעלים ובשמות
- הבנת המשמעות, ניתוח ונטייה של פעלים לפי שורש, בניין, זמן וגוף מן הגזרות האלה:
פעלים מגזרת השלמים, כולל שורשים מרובעים, גזרת חסרי פ"נ וחסרי פ"צ, נחי פ"א, נחי פ"י, נחי ע"י (ע"י), נחי ל"י, נחי ל"א
- שורשים גזרי שם כולל שורשים תנייניים
- ניתוח תצורה של שמות: צורן השורש וצורן המשקל, בסיס+צורן סופי, הלחם בסיסים
- שאילה מלעז
- משמעויות של משקלים בסיסיים
- משמעויות הצורנים הסופיים
- הבחנה בין צורן גזירה לצורן נטייה
- זיהוי השורש בשמות, השורשים יהיו מן הגזרות האלה: מגזרת השלמים, כולל שורשים מרובעים, גזרת חסרי פ"נ וחסרי פ"צ, נחי פ"א, נחי פ"י, נחי ע"י (ע"י), נחי ל"א, נחי ל"י
- יסודות תורת ההגה **בשירות התקינות**: שוואים ודגשים
- תקינות בפועל ובשם
- שם המספר: שימוש תקין, כולל אותיות השימוש
- מילות היחס: נטייה ושימוש תקינים

הדגשים בהוראה

- פעילויות ההוראה בהבעה בכתב יילמדו ויוערכו באמצעות תיק עבודות, **תלקיט**.
- חשוב לשלב טקסטים מגוונים מתחומי **דעת שונים**, תוך הבלטה של **היבטים ערכיים**, כדי לאפשר דיון מעמיק בקריאה, בכתיבה ובשיח הדבור.
- חשוב לעודד **למידת עמיתים**, בעיקר בתהליכי כתיבה: כל עמית בקבוצה קורא, מגיב, חוקר ומסיק מסקנות.
- חשוב לשלב **מחשב** בחוויית הלמידה בתהליך הכתיבה (לצורכי שכתוב והערכה, חיפוש מקורות מידע) ובקריאה של טקסטים דיגיטליים.
- מומלץ להשתמש ביישומי טלפון (אפליקציות) כדוגמת Kahoot ו-Socrative ואמצעי טכנולוגיים נוספים לשירות הפדגוגיה ולהעצמת החוויה.
- **חלופות בהערכה**: למידה חווייתית, פעילה המעוררת סקרנות ועניין, כגון מתן הרצאה, הצגת תוצר מעשי והגנה עליו (הצגה בע"פ של עיקרי העבודה ומענה לשאלות שיוצגו לו), לימוד המבוסס על מיזמים, על משחקים, על מצגות, על חידונים ועוד.

נספח 5 – משקלי השמות ומשמעויותיהם, ללומדים בתכנית עו"ח מתוך חוזר מפמ"ר תשס"ב 2, נובמבר 2001 – עברית לעולים חדשים

- | | |
|------|---|
| I | מקטל / מקטלה - מוסדות או מקומות (מוסד, מוסד). |
| II | מקטל / מקטלה - מכשירים (מכשיר, מכשיר). |
| III | קטלן - 1. בעלי מקצוע או עיסוק (קטלן).
2. תכונה (לרוב שלילית) (אכילן). |
| IV | קטל - בעלי מקצוע או עיסוק (קטל, קטל). |
| V | קטאי - בעלי מקצוע או עיסוק (קטאי). |
| VI | צורות הווה של בניינים פעילים לציון בעלי מקצוע או עיסוק
(שואר, מנבא, מתאסף, מלמין, נשבת). |
| VII | קטלת - מחלות (אקמת, יקלת). |
| VIII | תקטיל - משהו הנרשם בסימנים (תקטיל, תקטיל). |
| IX | קטיל - תכונה פוטנציאלית (אפשר ל...) (קטיל, קטיל). |
| X | קטל - צבעים או ממדים (קחל, קמק). |
| XI | קטלטל - הקטנה, המעטה (קטלטה, קטלטל). |

5. ארגון הלמידה תשע"ה - שאלות ותשובות

השאלות המופיעות להלן עלו במסגרת מפגשי הדרכה וכן הופנו לאתר המפמ"ר.

שאלות	תשובות	הערות
1. כמה שעות יש להקצות ללימודי עברית בכיתה י? עברית בכיתה י?	המלצת משרד החינוך היא להקצות 3 ש"ש בכיתה י ו-3 ש"ש בכיתה י"א. הקצאה של שיעורים בלבד לא תאפשר למידה מעמיקה ומשמעותית ותעקור משורש את רעיון הלמידה המעמיקה והמשמעותית.	למסמך המנהלים המציג את מפתח התקן לתלמיד על פי מקצועות הלימוד לחץ כאן
2. האם יינתן גמול על 30%? האם היקף הגמול הוא מתוך 2 יח"ל?	להלן התשובה שהתקבלה מהאגף לחינוך העל יסודי: גמול בגרות משולם בשני מקרים: 1. במקצוע שבו יש אירוע הערכה בית ספרית (30% מחומר הלימוד) כאשר הציון מצטרף לציון הבגרות המופיע בתעודת הבגרות, הגמול יהיה יחסי (כלומר: 30% גמול) 2. במקצוע שבו יש אירוע הערכה חיצונית (70% מחומר הלימוד) הגמול יהיה יחסי (כלומר: 70% גמול) בתחום הדעת עברית חישוב הגמול למורי העברית הוא מתוך 2 ש"ש כפי שהיה נהוג עד כה, כלומר 30% גמול מתוך 2 ש"ש = 0.6, ואילו 70% גמול מתוך 2 ש"ש = 1.4.	שאלות נוספות בנושא גמולים וחלוקתם יש להפנות לאגף לחינוך על יסודי. לפרוסם שאלות ותשובות בנושא הרפורמה "ישראל עולה כיתה" של האגף לחינוך על יסודי לחץ כאן
3. האם תלמידים חייבים לקבל ציון עובר בפרק 30%?	לא, הציון של סוף כיתה י מהווה 30% משקלול הציון הסופי בלשון עברית.	עם זאת תלמיד לא יוכל לגשת לשאלון החיצוני בלשון עברית בלי ציון (בין אם הציון עובר או נכשל).
4. האם חל שינוי במעמדו של המקצוע כמקצוע חסם?	נכון לרגע זה לא חל כל שינוי.	
5. האם יתקצר משך המבחן בכיתה י"א?	הנחיות לגבי המבחן (אירוע הערכה חיצונית): משך המבחן, מבנה המבחן, מפרט הנושאים ודרכי התשאול – יישלחו במהלך תשע"ה.	
6. האם מסמכי ההלימה משנת תשע"ד יהיו תקפים לשאלון ב בשנה"ל תשע"ה?	מסמכי ההלימה יישארו בתוקף רק למי שייבחן בשנה"ל תשע"ה בכיתות י"א, י"ב ולנבחני משנה.	מסמכים מעודכנים יישלחו בתחילת שנה"ל, אך כאמור במפרט הנושאים לא יחול שינוי.

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף שפות
 הפיקוח על הוראת הלשון העברית

7.	האם יתקיימו מועדי חורף בשנה"ל תשע"ה? מועדי חורף	יתקיימו מועדי חורף לשאלוני הבגרות על פי ארגון הלימודים הישן, קרי שאלון א ו-ב רק לתלמידי כיתות י"א-י"ב ולנבחני משנה.
8.	מהי הקצאת השעות לכיתות מב"ר ולכיתות אתגר יש?	לכיתות מב"ר ולכיתות אתגר יש הקצאה שונה מזו של הכיתות הרגילות. בימים אלה אגף שח"ר מפרסם מסמך בעניין הנדון. לבירורים יש לפנות לאגף שח"ר.
9.	האם ישנן הצעות דידקטיות לאוכלוסיות אגף שח"ר להוראת פרקי הלימוד ב-30%?	יש לפנות למדריכי שח"ר במחוזות ובמטה.
10.	כיצד ייבחנו התלמידים בעלי ההתאמות?	במסגרת 30% המורים יתאימו את דרכי ההוראה וההערכה לצורכי התלמידים. במסגרת 70% עם ההנחיות לשאלון החיצוני תצאנה הבהרות לגבי היבחנות התלמידים בעלי ההתאמות: מבנה השאלון ואפשרויות הבחירה בשאלון שיעמדו לרשות התלמידים הזכאים לבחינה מותאמת.
11.	מתי יחול ארגון הלמידה על העולים החדשים?	מכיתה י בשנה"ל תשע"ה. יש ללמד בכיתה י ובכיתה יא, ולהיבחן בבחינת בגרות חיצונית בכיתה י"ב.
12.	האם תלמידים הלומדים במסלולי טכנאים והנדסאים יוכלו להשלים יחידה?	כן. ראו הפרק "ארגון הלמידה במסלול טכנאים והנדסאים ותלמידי המפת"נים".
13.	מסלול הנדסאים וטכנאים - לצורך לימודים במסלול זה נבחנו התלמידים בשאלון א. באיזו בחינה חיצונית ייבחנו התלמידים לצורך זכאות לתעודת בגרות?	ראו הפרק "ארגון הלמידה במסלול טכנאים והנדסאים ותלמידי המפת"נים".
14.	האם ישלח מודל בכיתות י ההערכה היא פנימית	מדובר בתלמידי הלומדים בבתי הספר התעשייתיים ובמרכזי החינוך. כל יתר התלמידים ייבחנו בבחינה החיצונית הרגילה.

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף שפות
 הפיקוח על הוראת הלשון העברית

	ותכלול אירועי הערכה מגוונים ולא דווקא מבחנים. במסמך מופיעות דוגמאות לדרכי הוראה-הערכה חלופיות. כמו כן פורסמו ויפורסמו יחידות הוראה. בהשתלמויות ידונו בסוגיה זו.	היבחנות להערכה הפנימית בכיתה?!	
	יש לבחור את האפשרויות הרצויה עד ספטמבר. אין צורך לדווח למטה אלא לעדכן עד אוקטובר את המדריכה הבית ספרית או את המדריכה המחוזית.	15. כיצד ידווחו בתי הספר על בחירותיהם ומתי?!	
	לא. אפשרות זו מתאימה לאפשרות ב, שכן אי אפשר להספיק ללמד תהליכים מעמיקים ארוכי טווח של קריאה וכתובה בשעה שבועית אחת.	16. האם אפשר ללמד שעתים דקדוק ושעה הבנה והבעה באפשרות א?!	
כך גם לגבי תלמיד בודד שכיתתו בחרה באפשרות ד, במיזם הכתיבה, אפשר יהיה להחריגו לאפשרות ב (כפי שהיה עד כה במיזם).	יוכלו לעבור לאפשרות ב.	17. כיתה שהחלה בכיתה י באפשרות ד לקראת המיזם וב-י"א החליטו לשנות מסיבה כלשהי, מהי האפשרות העומדת בפניהם?!	
מאחר שמפרט התכנים בשאלון החיצוני מתייחס לשנה"ל תשע"ו, מפרט התכנים והנושאים יישלח עד סוף הרבעון הראשון של תשע"ה.	עדיין לא נקבעה מסגרת מדויקת לשלב הזה.	18. ב-70% מהי החלוקה בין הציר הטקסטואלי לבין הציר הלשוני?!	
	טרם נקבע באופן סופי אופיו של השאלון החיצוני.	19. האם ב-70% יינתנו שאלות לבחירה הן בציר הטקסטואלי והן בציר הלשוני?!	
	כן, אך יש להביא בחשבון שמענה זה מחייב התארגנות מערכתית.	20. האם אפשר לבחור בחלופות שונות עבור תלמידים אחדים במסגרת כיתתית?!	
	ב-30% האמצעים הרטוריים יילמדו בכל האפשרויות כחלק מהבנת הרטוריקה של טקסט הטיעון. ב-70% יישלח פירוט באילו אמצעים להתמקד בהוראה.	21. מה מקומם של האמצעים הרטוריים בציר הטקסטואלי גם ב-30% או גם ב-70%?!	

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף שפות
 הפיקוח על הוראת הלשון העברית

	<p>מדובר בזיקה שבין הדגשים והשוואים לתקינות, כלומר ללמד את הנושאים הללו בשירות התקינות, כך למשל כיצד להגות את המילה כיבס, בכ"ף דגושה או בכ"ף רפה ולהבין מדוע.</p>	<p>יש מקום להבהרת התכנים הנוגעים לתורת ההגה במסמך ההיערכות (מלבד ציון דגשים ושוואים).</p>	<p>22.</p>
	<p>בראשית שנה"ל יפורסמו השתלמויות. ההשתלמויות יעסקו בארגון הלמידה החדש, בדוגמאות להוראה ולהערכה. חשוב מאוד שמכל בית ספר ישתתף לפחות מורה מוביל אחד.</p>	<p>האם תהיה השתלמות העוסקת בתהליכי כתיבה ובמתן משוב מקדם? (מורים רבים מתקשים בהוראת המיומנות)</p>	<p>23.</p>
	<p>נתון לשיקול דעתו של המורה, אך לא יותר מארבעה תלמידים. יש להקפיד שכל תלמיד יהיה פעיל בתהליך.</p>	<p>במסגרת עבודת החקר - מה מנעד האפשרויות? (תלמיד, זוגות, שלשות)</p>	<p>24.</p>
	<p>כל מורה שמעוניין לבחור באפשרות זאת יפנה למדריכה במחוז. כל הצעה של בית הספר תישקל ותקבל אישור המפמ"ר.</p>	<p>האם אפשר לשנות את מספר עבודות החקר באפשרות ג לעבודה אחת משמעותית?</p>	<p>25.</p>
<p>לקראת תשע"ו ייתכנו שינויים בארגון הלמידה בעקבות הפקת לקחים משנה זאת, על כן אנו ממליצים להשתמש בספרים הקיימים המאוסרים על ידי משרד החינוך.</p>	<p>אין שינוי בנושאי הלימוד אלא בדיקטיקה ובתפיסה הפדגוגית, על כן אפשר להשתמש בספרי הלימוד הקיימים ולהתאימם להדגשים של למידה משמעותית. באתר הפיקוח מפורסמות דוגמאות ליחידות הוראה. כמו כן במהלך השנה יפורסמו חומרי למידה נוספים. יתרה מזאת במסגרת ההדרכה וההשתלמויות יוצעו הצעות לחומרי למידה.</p>	<p>האם יש ספרי לימוד?</p>	<p>26.</p>
	<p>הדגש הוא על תחביר בשירות ההבנה והכתיבה. מומלץ להתמקד בנושאים שיקדמו את המטרה הזו. למורה יש אוטונומיה לבחור במה להעמיק.</p>	<p>האם נדרש ללמד את כל החומר בתחביר? למה הכוונה "הדגשים בתחביר"?</p>	<p>27.</p>
	<p>כן, בהחלט. הפירוט מופיע באפשרות ג.</p>	<p>האם יש אפשרות שהחקר יהיה גם בתחביר?</p>	<p>28.</p>
	<p>כפי שנהוג כיום, בית הספר ישקול מענה ייחודי לכל פנייה.</p>	<p>שיפור של ציון בהערכה חלופית, כיצד?</p>	<p>29.</p>

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף שפות
 הפיקוח על הוראת הלשון העברית

	מומלץ שלא, שכן זמן יקר עלול ללכת לאיבוד.	האם אפשר לעבור מאפשרות לשנייה במהלך השנה?	30.
	נתון לשיקול דעתו של בית הספר אם להתאים מסלול ייחודי או ללמדו על פי האפשרות שבחר בית הספר.	כיצד ייבחן תלמיד שלמד באפשרות מסוימת ועבר לבית ספר אחר שבו נבחרה אפשרות אחרת?	31.
	הציון הבית-ספרי יהיה מבוסס על אירועי הערכה מגוונים, כגון דיון, הכנת מצגת, פרזנטציה, ביחידות ההוראה, בהדרכה ובהשתלמויות יוצעו אפשרויות מגוונות להערכה.	כיצד ייקבע הציון הפנימי הבית-ספרי?	32.
	בוודאי. אין שינוי בכך.	האם יהיה שקלול דיפרנציאלי בבחינה החיצונית?	33.